

Uit "De Alkmadders" van maart 1988

Uitgave van Stichting Oud Alkemade, geschreven door G.N. van der Meer

De (ver)nieuw(de) sluis met een ver verleden

Op 22 maart a.s. zal de officiële opening van de vernieuwde sluis in Roelofarendsveen plaatsvinden. In het kader van dit feestelijk gebeuren dacht de Stichting Oud Alkemade er goed aan te doen wat meer historie van deze fraai gerestaureerde sluis en zijn vroegere voorganger te publiceren.

Wij dachten als redactieleden hierin geslaagd te zijn, met daarbij aangetekend, dat zij even zoals u, verheugd zijn met het herstel en het behoud van deze sluis.

Toen in 1632 te Sparendam in het gemeenlangshuis aldaar was besloten om de grote Veenderpolder te bekaden en op deze manier het water van het Braassemermeer en het Haarlemmermeer buiten de polderwateren te houden, ontkwam men er niet aan om enkele in- of uitvaarten te voorzien van een sluis, of, zoals men deze in vroeger jaren veelal noemde, een "verlaat".

In punt 19 van het reglement, dat voor dit grote gebeuren was opgemaakt, lezen wij het volgende. *"Ende ten einde iedereen van behooren in en uitvaart van voorzeide polder gedient ende gerijf (gerief) zal mogen worden, dat men tot 's polders kosten zal maken, ende houden vier verlaten, waar van een bij de woning van de weduwe van IJsbrant Wouterzoon ende in de sloot van dezelve weduwe oostwaarts van de Veendijk, (het huidige Noord- en Zuideinde) of in de zwet naar de woning van Simon Dirckszoon. Ende dit onder zulke verstande dat elkeen in 't in en uitvaren der verzocht verlaat, de deuren achter heen (een) zal toesluiten, zonder die open te laten staan, op een peyne (boete) van twintig Carolisse Guldens, te verbeuren zo dikwijls ende meningsmaal iemand bevonden zal worden contrarie (in strijd met de wet) gedaan te hebben. Ende dat de schouwen, schepen of schuiten daar mede zulks gedaan zal zijn, daar voren arrestabel (in beslag genomen) ende naar den dijkrechte executabel sullen wezen, zonder dat de zelve weg gehaalt zullen mogen worden dan naar dat voorzeide boete betaald zal wezen."*

In dit laatste wordt dus gezegd dat, wanneer iemand niet eigenhandig de deuren dichtmaakt bij gebruik van de sluis, zijn vaartuig aan de ketting zal worden gelegd, en hij deze bij betaling van een boete weer ter beschikking krijgt. Op zich is dit een logische zaak want bij deze eerste plaatsing van een sluis was het verschil in waterniveau minimaal. De eerste sluis, die hier gesteld werd, was van hout, en die heeft een lang leven achter de rug. Uit niets blijkt dat deze eerder is vervangen dan in het jaar 1894.

Wel zijn er veel, zelfs erg veel onderhoudswerkzaamheden gepleegd. Het polderbestuur had het druk met het betalen van rekeningen voor onder meer het repareren van de stijlen, de prikkampen, het vervangen van grenen achterdelen, het repareren van de sloof, het aanbrengen van schot tegen de deuren, dichtmaken van de lekkingen in de schoeiingen. Daarnaast moest hij dik in de teer worden gehouden om rotting te voorkomen. Daarbij werden veel emmers vol gebroken schelpen gebruikt om de teer af te dekken. Ook het onkruid moest van tijd tot tijd worden verwijderd, want Pieter van Duuren moest er in 1790 tweemaal aan te pas komen om het verlaat te bloten (onkruid vrijmaken). (Zie nota).

Pieter van Duijn
 39 90 wegens verdient ambij. Leen aan de vrienden
 hijske alke 4 en de brug op het noordijnde da de veen
 en het veender verbaat twee maal ge bloot
 rijt de schoen verdient
 en de schave nog alke ^{op} gegraave ¹⁻⁸⁻⁰ nog ge
 hoijt en verdient 3-2-0
 en de waater schoen verdient 7-0-0
 1121 den 11 July 1791
 Lomina 5-10-0
 Koop van Duijn

Door een intensief gebruik was deze sluis niet langer meer te handhaven en om de ingelanden voor een ramp te behoeden, moest hij worden vervangen. Onder voorzitterschap van F. Elstgeest Azn. ging het polderbestuur vergaderen met zijn ingelanden om tot ieders tevredenheid een nieuwe sluis te bouwen. Dit viel nog lang niet mee, omdat de meningen nogal verdeeld waren over het type sluis dat er gesteld moest worden. Het polderbestuur ging eerst te rade bij de heer Goldberg om van hem te vernemen of de oude sluis voor reparatie vatbaar was. Bij zijn overkomst naar hier en een inspectie ter plaatse, was de heer Goldberg van mening dat de reparatie plusminus f. 300,- zou gaan kosten. De vraag daarop of hij dan weer 2 jaren zonder gevaar gebruikt zou kunnen worden, moest hij betwijfelen. Aan hem werd gevraagd om een opgave te doen van de kosten van een nieuw te bouwen sluis. Een sluis van hout zou f. 4.000,- kosten, een van steen f. 9.500,-. Een sluis van steen en ijzer, het meest, verkieslijke, kostte ongeveer hetzelfde als een sluis van steen.

Het bestuur maakte wel haast met de voorbereidingen want op tweede kerstdag werd er een vergadering belegd. Die liep echter op niets uit want de meeste bestuursleden bleven die dag liever thuis, De vergadering werd dan ook verdaagd naar 28 december. In een vergadering van stemgerechtigden werd een reparatie, waarvan de kosten dus f. 300,- zouden bedragen, verworpen. Met 111 stemmen werd algemeen aangenomen dat er een stenen sluis gebouwd zou gaan worden.

Op de vraag van de voorzitter, waar de nieuwe sluis moest, komen, is na enige woordenwisseling besloten om de nieuwe sluis aan de oostzijde van de thans bestaande sluis te bouwen. De voorzitter gaf de stemgerechtigden in overweging om in plaats van een sluis van twee pramen lang, een sluis te bouwen waar vier pramen tegelijk geslut konden worden. Met een meerderheid van 2 stemmen werd een vier-pramen-sluis echter verworpen.

Inmiddels is het 30 januari geworden en enige ingelanden hadden terecht bezwaar gemaakt tegen de manier van stemmen in de vorige vergadering ten aanzien van de lengte van de sluis. Dit was in strijd met de reglementen. De voorzitter maakt dan nogmaals bekend de aanneemsommen van een sluis met 2 pramen, idem van 4 pramen, idem van 4 pramen met 6 deuren. Met een meerderheid van 28 stemmen werd tenslotte besloten tot het, stichten van een sluis met een plaatsruimte voor 2 pramen.

Tevens werd bekend gemaakt dat er nog een afkoop van grond moest plaatsvinden van f. 10,- per oude roe, ten dienste van een betere doorvaart naar de sluis.

Door de voorzitter werd in bedenking gegeven om de sluis niet ten oosten van de thans bestaande sluis te plaatsen, maar ten zuiden omdat het wenselijk voorkwam de haven nog zoveel mogelijk in de bestaande toestand te kunnen laten. Dit voorstel is later echter niet meer ter sprake geweest.

In de vergadering van 8 maart ging het bestuur ermee akkoord dat de 156 aanwezigen weer naar huis gingen omdat in de oproepingsbrieven niet duidelijk kenbaar was gemaakt om deze vergadering genoegzaam vooraf te kunnen overwegen. De brief die door het polderbestuur werd verzonden naar dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland luidt als volgt: *"Het bestuur der Veender- en Lijkerpolder buiten de bedijking geeft met de meeste verschuldigde eerbied te kennen dat zij zich gedrongen gevoelen tot het doen daarstellen van een nieuwe schutsluis."*

In dezelfde brief wordt beleefd gevraagd de nieuw te stellen sluis ten oosten van de thans bestaande sluis te mogen leggen, omdat de plaatsruimte niet toelaat een stenen schutsluis in dit vak te kunnen stellen. *Temeer omdat recht over de sluis afgescheiden door een nietig voetpad naar de stoomboten dat niet in breedte kan worden verminderd, en het daar opgetrokken huis daardoor niet geheel, dan toch voor een groot gedeelte met de werkzaamheden daaraan verbonden, bijzonder door het graven en het heien voor de fundering, grootelijks beschadigd zoude worden, en dat bij ene kleine verplaatsing van ongeveer 6 meter dit bezwaar geheel zouden kunnen worden uit de weg geruimd.*

Het is nu 20 maart en 197 ingelanden van de 238 zijn aanwezig. De vraag wordt gesteld of het voorstel van G. Huigsloot en consorten aangaande de wijziging der sluis met 6 deuren zouden behandeld moeten worden en in stemming worden gebracht, met 75 stemmen voor en 114 tegen kreeg Huigsloot niet zijn zin en bleef het bij een sluis van 4 deuren met 2 pramen lengte.

Aannemer M. Jansen, metselaar te Rijkswetering, maakt en levert het bestek voor een honorarium van f. 70,--. In dit bestek kunnen wij vernemen dat deze sluis rust op 224 palen van 10 meter lang, welke zijn geslagen met een scheutig heiblok van 400 kg zwaar. Dit blok diende door handkracht, 1.50 meter te worden opgetrokken om het daarna scheutig los te laten voor een vrije val.

De specie die gebruikt diende te worden, moest worden samengesteld uit 1 deel schelpkalk, (gemalen schelpen) 1 deel tras (gemalen vulcanisch gesteente) en 1 deel scherp rivierzand. Tras werd gebruikt totdat het in de loop van deze eeuw werd verdrongen door Portlandcement. Voor het maken van tras had men naast watermolens, korenmolens ook de speciale trasmolens die met een zogenaamde kollergang (fijnwrijvend werktuig) tufsteen fijnmaalde. De sluis moet volgens bestek op 18 juni 1894 geheel gereed zijn. Dirk van Essen uit Woubrugge is de laagste inschrijver van 20 aannemers met een bedrag van f.9.776,-- en is daarmee ook de bouwer.

Wij maken nu een sprong naar 24 september en naar het schijnt, gaat de bouw van de sluis gestadig door. Hij zal dezelfde afmetingen krijgen als de sluis op het Zuideinde in Rijkswetering. Alles wat in deze periode vanuit de polder naar buiten moet, kan gebruik maken van bovengenoemd sluis. Ook Nieuwe Wetering en Oudewetering hebben het in deze periode drukker dan andere jaren want ook zij behoren tot de Veender- en Lijkerpolder b.d.b.

U moet zich voorstellen dat het in die jaren bijzonder druk was in de polderwateren. Door uitvoer van groenten naar Amsterdam, Haarlem, Delft en andere plaatsen. Alles wat aan- en afgevoerd moest worden, moest over het water. En daarnaast bestond er een vloot van 70 á 80 baggermannen, die meerdere malen per dag in- en uit moesten varen. In een vergadering van 24 september 1894 komen de stemgerechtigden bij Theodorus Wagenaar bij elkaar. Althans, meer dan eenderde in de polder geldende stemmen over de vraag wat zal de polder toekennen aan de gemeente voor een afkoopsom der twee noordelijkste polderbruggen, liggende in het

voetpad door Roelofarendsveen en wel om een der polderbruggen als zijnde thans; schuif- of rolbrug, liggende over het erf van Dirk van Klink Dirkzoon te mogen verplaatsen (vermoedelijk ter hoogte van garage Jan Verhaar) en als valbrug weder om te leggen tussen de erven van Gerardus Castelein Jzoon en Johannes van der Meer Jacob Gerritszoon.

Dit is de huidige kerkbrug die inmiddels al weer lang geleden is veranderd in een vaste brug. Dit was even geen sluisverhaal maar wij willen het u toch niet onthouden.

Er wordt overwogen om op de nieuwe stenen sluis een sluiswachter te plaatsen, na enige besprekingen werd met algemene stemmen besloten om hierop geen toezicht te laten. In het voorjaar van 1895 is hier nogmaals een stemming voor geweest, maar met 106 stemmen zonder toezicht en 11 stemmen voor toezicht, is er nimmer een sluiswachter aangesteld. Het werk had niet altijd voor 100% meegezeten, de aannemer was door zijn tijdsbestek heen en er gingen stemmen op om de aannemer de boetes te laten betalen die in het bouwbestek waren opgenomen, of dat men ze maar van de aanneemsom moest onttrekken. De voorzitter wilde hier niet direct mee akkoord gaan en stelde een stemming voor, hier uit kwamen 88 stemmen tot kwijtschelding en 29 tot inhouding, 18 stemmen verwijderden zich naar buiten. Besloten word tot kwijtschelding van boetes maar wel een vermindering van f. 37,50 op de aanneemsom, welke was uitbetaald door de polder voor dagelijks opzicht ten tijde van de overschrijding.

Nu gaan wij nog even van de sluis naar de Noordkade bij deze zelfde sluis, hoe smal die Noordkade in die jaren was, is door ons nog nauwelijks voor te stellen maar al eerder hebben wij kunnen lezen dat de voorzitter in een schrijven naar de Heemraden sprak over een nietig voetpad naar de stoomboot, deze boot was bij uitstek geschikt in die jaren. Het vervoermiddel voor personenvervoer. Deze had zijn vertrek- en aanlegplaats ter hoogte en ter plaatse van de huidige Noordkade 11 en 12.

In de jeugdjaren van de schrijven was deze kade aanmerkelijk smaller dan thans het geval is. Daarbij moet dan nog aangemerkt worden, zo smal als het in de 30-er jaren was, was het pad ten tijde van de bouw van de sluis in 1896 in samenwerking met polder, gemeentebestuur en met een jaarlijkse bijdragen van f. 50,- van de heer Semmers en een afkoopsom ineens van de heer Rodewijk, plus een jaarlijkse bijdrage van f. 10,- door de heren Bus en Kersjens, welke alle eigenaars waren van de hierop gebouwde woningen, het pad met een meter verbreed is geworden en op deze manier de zogenaamde beschoeiing is verplaatst.

Tot zover een stukje geschiedenis van de sluis, die nu weer voor vele jaren dienst kan doen, en hopelijk niet te lijden zal krijgen van een achterstallig onderhoud.

G.N. van der Meer, maart 1988